

INVASIVA FRÄMMANDE VÄXTER

*Tillsammans
stoppar vi
spridningen*

Invasiva främmande växter – vad är det och varför är de ett problem?

Invasiva främmande växter är arter som med människans hjälp flyttats från sin ursprungliga miljö och i sin nya omgivning börjar sprida sig snabbt. Där orsakar de allvarlig skada för ekosystem, infrastruktur eller människors hälsa, vilket medför stora kostnader för samhället och enskilda.

Många invasiva växter tar över marken och konkurrerar ut inhemska arter. De kan också förändra livsmiljöer genom att påverka markens näringsinnehåll eller hydrologin. Istället för en mångfald av arter blir det ett fåtal arter kvar vilket leder till minskad födotillgång för insekter och andra djur. De främmande växterna lockar till sig pollinatörer på bekostnad av våra egna växter, som får minskad pollinering. Samtidigt saknar de invasiva växterna det pollen som lokala insekter behöver för att deras larver ska utvecklas rätt. Invasiva arter är ett av de största hoten mot biologisk mångfald, både i Sverige och globalt, och antalet främmande arter som blir invasiva ökar från år till år.

Invasiva växter är ett komplext miljöproblem där vi gemensamt behöver kraftsamla och samarbeta. Vi kan alla vara med och bekämpa dem. Bäst stoppar vi de invasiva arterna genom att arbeta förebyggande, så att de inte kommer till Sverige eller sprids inom landet. De som ändå kommit hit måste snabbt upptäckas och bekämpas.

Mer information finns på Naturvårdsverkets webbplats.

Alla kan hjälpa till!

Att bekämpa invasiva växter är något som kräver gemensamma insatser. Dessa växter sprider sig snabbt och kan tränga ut inhemska arter, förändra ekosystem och skada jordbruk och naturmiljöer. Genom att alla hjälps åt – från myndigheter och föreningar till privatpersoner – kan spridningen bromsas. För att lyckas är det viktigt att kunna känna igen de invasiva arterna, bekämpa dem på rätt sätt anpassat efter den specifika arten och hantera avfallet korrekt så att växterna inte sprids vidare.

De konkreta insatserna kan handla om att bekämpa och ta bort växter vid sjöar och vattendrag, i trädgårdar, på tomter och i parker, längs vägrenar och i jord- och skogsmarker, samt att rapportera nya fynd till Artportalen och sprida kunskap om problemets omfattning. Ju fler vi är som deltar och agerar ansvarsfullt, desto större chans har vi att gemensamt bromsa spridningen, skydda biologisk mångfald och bevara naturens balans.

Ansvar att bekämpa

Ansvar för invasiva främmande arter i Sverige är uppdelat på många aktörer. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten är nationellt ansvariga myndigheter för arbetet med invasiva främmande arter. Länsstyrelsen har i sin tur huvudansvaret för att samordna det praktiska arbetet med att hantera och utrota arterna. De kan vägleda kring bekämpning, men också utöva tillsyn och förelägga om åtgärder. När det kommer till den faktiska bekämpningen så är det den som har rådighet över marken, oftast markägaren, som är skyldig att bekämpa arterna på sin mark.

Det finns en EU-förordning med tillhörande förteckning över invasiva främmande arter som är förbjudna inom EU. Dessa arter omfattas av en rad förbud, bland annat förbud mot att sälja, importera, odla, hålla levande exemplar, byta och släppa ut i naturen. Det innebär bland annat att du inte får låta EU-förtecknade arter växa i din trädgård eller byta dessa med dina bekanta. Om du som fastighetsägare eller nyttjanderättshavare fått kännedom om att det förekommer en listad art på din fastighet är du skyldig att bekämpa arten.

Sverige har även antagit en nationell förteckning över invasiva främmande arter med särskild betydelse för Sverige, som gäller från 15 maj 2026. Detta har gjorts främst för att kunna förbjuda och vidta åtgärder mot invasiva främmande arter som är ett problem i Sverige, men som inte omfattas av EU-förteckningen. Växterna på listan får inte odlas, säljas, bytas eller aktivt spridas. Privatpersoner är undantagna kravet på att bekämpa befintliga bestånd där de växer, men får inte odla nya bestånd eller sprida arten i samband med exempelvis markarbeten eller transporter av växtmaterial. De ska också vidta åtgärder för att förhindra spridning från bestånd på den egna fastigheten till andra fastigheter.

SLU Artdatabanken har tagit fram en riskklassificering av främmande arter i Sverige. Syftet har varit att identifiera vilka arter som utgör eller skulle kunna utgöra ett hot mot den biologiska mångfalden. De flesta arterna som bedömts omfattas inte av lagstiftning i nuläget, men det är många arter som på sikt kan ställa till med stora problem. Använd gärna risklistan som vägledning vid växtval till dina marker och undvik arter som är klassade som mycket hög, hög eller potentiellt hög risk för invasivitet.

Hantering av invasiva växter i Biosfärområde Vänerskärgården med Kinnekulle

- Invasiva växter, både de som omfattas av lagstiftningen och de i risklistan 2024 ska förpackas i dubbla påsar som försluts väl innan de lämnas på återvinningscentralen.
- Mindre mängder kan läggas i förslutna påsar i din soptunna för restavfall (ej matavfall).
- Transportera avfallet med täckt släp eller liknande så inget sprids av misstag.
- I Mariestad och Götene kan hushållen lämna upp till 4 sopsäckar på återvinningscentralen. På bemannade återvinningscentraler läggs dessa i särskild container uppmärkt invasiva arter. Här ska du meddela personalen när du lämnar invasiva arter.
- Om du har större mängder (mer än 4 sopsäckar) ska du kontakta en avfallsentreprenör för borttransport och förbränning.
- På Kartåsens återvinningscentral i Lidköpings läggs påsarna i särskild container uppmärkt energiåtervinning.
- Fråga personalen på återvinningscentralen var du ska lägga invasiva arter om du är det minsta osäker.
- Sortera aldrig delar av invasiva växter så som frön, rotfragment eller växtdelar som trädgårdsavfall! Det gäller överallt; hemma, i skogen och på återvinningscentralen.

Bra att tänka på när du gräver på tomten:

- Om du har en trädgård med invasiva arter, rekommenderas starkt att du inte kör jord därifrån till återvinningscentralen. Det vill säga om du har grävt jorden i närheten av de invasiva arterna (t.ex. gräver för att bygga något).
- Låt jorden vara kvar i trädgården och täck den med exempelvis en tät markduk så förhindrar vi spridning av invasiva arter.
- Jord med delar av invasiva arter tas inte emot på återvinningscentralerna i Lidköping, Mariestad och Götene.

För mer information kontakta: Lidköping miljö och teknik eller Avfall & Återvinning Skaraborg.

Så här rapporterar du fynd till Artportalen

Artportalen är ett system för inrapportering och sökning av artobservationer i Sverige.

Invasiva arter rapporteras enklast via mobilen på webbplatserna invasivaarter.nu (landlevande arter) eller rappen.nu (vattenlevande arter).

Webbplatserna är kopplade till artportalen. Ta alltid foto, ange exakt plats och rapportera direkt. Rapportering gör det möjligt för myndigheter att övervaka utbredningen, planera bekämpningsinsatser och agera tidigt innan arten etablerar sig.

1. Skriv webbplatsen: www.invasivaarter.nu
2. Välj art du vill rapportera.
3. Lägg till foto du tagit med mobilen.
4. Ange datum.
5. Sök plats och markera i kartan.
6. Skriv eventuellt en kommentar.
7. Ange kontaktuppgifter.
8. Acceptera villkoren.
9. Tryck på knappen Rapportera.

Råd vid bekämpning av invasiva arter

- Avgör när det är rätt tid att bekämpa.
- Använd rätt metod för bekämpning.
- Kontakta markägare innan du utför bekämpning.
- Ta hand om avfallet på ett korrekt sätt.
- Kör aldrig avfallet löst i öppet släp.
- Rengör trädgårdsredskap.
- Kompostera aldrig avfallet.
- Rapportera fynd via Artportalen på www.invasivaarter.nu
- Plantera inte invasiva växter i trädgården.
- Ta del av risklistan över invasiva arter.

Jättebalsamin

(*Impatiens glandulifera*)

Jättebalsamin är en högväxt och snabbväxande växt som är lätt att känna igen på sina stora, färgstarka blommor i rosa, lila eller vita nyanser. Växten kan nå upp till 2–3 meter i höjd och blommar främst under juli och augusti. Den växer ofta längs vattendrag, diken och andra fuktiga miljöer, men kan även etablera sig på ångar och öppna, soliga platser. Jättebalsamin trivs i näringsrik, fuktig jord och sprider sig mycket snabbt. Den kan bilda täta bestånd som skuggar ut inhemska växter. Spridningen sker främst genom frön som kastas flera meter bort när kapslarna spricker.

Bekämpning

Bekämpning kräver regelbunden insats. Små bestånd kan dras upp innan fröbildning. Det är viktigt att ta tag långt ner på stjälken och sakta dra rakt upp för att få med hela roten för att hindra ny tillväxt. Större bestånd kan behöva slås eller klippas vid eller innan blomning så att frösättning aldrig sker. Detta behöver göras minst tre gånger varje år. Tänk på att växten kan blomma på nytt. Bekämpningen behöver upprepas några år tills alla frön som finns i marken hunnit gro. Jättebalsamin har kortlivade fröer, 1–2 år. Kan även bekämpas med betning av djur, de föredrar unga plantor.

Foto: Klara Jansson

Foto: Länsstyrelsen

Foto: Länsstyrelsen

Foto: Klara Jansson

Klockjulros

(*Helleborus foetidus*)

Klockjulros är en flerårig, vintergrön ört som redan knoppar i januari-februari med blomning i mars månad. Den kan bli upp till 50 cm hög och växer från en pårot. Stjälken är kraftig och uppstigande med rikliga strödda blad. Bladen är skaftade och mycket djupt handflikiga. Blomställningen sitter i toppen av stjälken och består av hängande knippen. Blommorna är klart gulgröna, ofta med en mörkröd kant, och halvt slutna vilket ger dem en klocklik form. Stödbladen har samma gulgröna färg som blommorna och står i klar kontrast mot de mörka bladen längre ner på stjälken. Den trivs i näringsrik, väl-dränerad jord i soliga till halvskuggiga lägen, ofta i trädgårdar, skogsbryn och stenpartier. Klockjulros sprider sig långsamt och bildar täta tuvor som kan dominera små områden. Spridningen sker främst genom frön, men plantor kan även förökas vegetativt via delning.

Bekämpning

Klockjulros kräver framför allt mekanisk kontroll om den sprider sig oönskat. Små bestånd kan grävas upp, och det är viktigt att få med hela roten för att hindra ny tillväxt. Eftersom växten sprider sig långsamt räcker det ofta med upprepade insatser under några år.

Blekbalsamin (*Impatiens parviflora*)

Blekbalsamin är en lågväxt, snabbväxande växt som lätt känns igen på sina små, blekt rosa till vita blommor. Den blir vanligtvis mellan 30 och 80 cm hög och blommar främst under juli och augusti.

Växten trivs i fuktiga, näringsrika miljöer som skogar, skogsbryn, diken och andra skuggiga platser, men kan ibland sprida sig till öppnare områden. Blekbalsamin sprider sig snabbt och kan bilda täta bestånd som konkurrerar ut inhemska markväxter. Spridningen sker främst genom frön som skjuts iväg när kapslarna spricker, men även delar av plantan kan slå rot och ge upphov till nya exemplar.

Bekämpning

Bekämpning kräver upprepade insatser över flera år. Små bestånd kan ryckas upp innan fröbildning, och det är viktigt att få med hela roten. Större bestånd kan slås eller klippas innan blomning för att förhindra frösättning, och detta kan behöva upprepas 2–3 gånger per år. Eftersom växten kan blomma på nytt måste insatsen fortsätta tills alla frön i marken har grott och nya plantor har tagits bort.

Blomsterlupin (*Lupinus polyphyllus*)

Blomsterlupin är en färgstark växt som lätt känns igen på sina höga, täta blomax i blå, lila, rosa eller vita nyanser. Växten blir oftast mellan 50 och 120 centimeter hög. Den blommar främst i juni och juli. Växer ofta längs vägkanter och järnvägar, men förekommer också på ångar, betesmarker och andra öppna, soliga platser. Den trivs i mager och sandig jord. Tack vare sin goda anpassningsförmåga kan den snabbt breda ut sig och bilda stora täta bestånd. Blomsterlupin är kvävefixerande och förändrar markkemin. På det sättet tränger den undan inhemska växter och det får till följd att den biologiska mångfalden minskar. Den sprider sig främst genom frön, som kan leva kvar i jorden i flera år men kan även spridas med rottdelar. Växten är giftig för djur att beta.

Bekämpning

Bekämpning kräver tålamod. Små bestånd kan grävas upp, och det är viktigt att få med hela roten som är lång och kraftig. Större arealer kan slås före blomning, helst under flera år i rad för att försvaga beståndet. I de fall där plantan hunnit blomma eller om rottdelar finns med ska plantan förpackas i förslutna säckar och tas till återvinningen. Blomsterlupin kan vara allergiframkallande så använd handskar. Fröna är långlivade.

Foto: Fredrika Klang Schönborg

Kanadensiskt gullris (*Solidago canadensis*)

Kanadensiskt gullris är en högväxt, snabbväxande perenn som lätt känns igen på sina många små, gula blommor som sitter i stora klasar i toppen. Växten kan bli 1–2 meter hög och blommor främst under augusti och september. Den trivs i näringsrik, solig jord och förekommer ofta längs vägkanter, ångar, vattendrag och förorenade marker. Kanadensiskt gullris sprider sig mycket snabbt och kan bilda täta bestånd som tränger ut inhemska växter. Spridningen sker främst genom frön som sprids med vind, men även via underjordiska rotskott som kan ge upphov till nya plantor.

Bekämpning

Bekämpning kräver regelbunden insats. Små bestånd kan grävas upp eller ryckas före frösättning och det är viktigt att få med hela roten. Större bestånd och arealer kan slås eller klippas flera gånger under sommaren för att hindra frösättning och utarmning av fröbanken i marken. Eftersom växten sprider sig via rotskott behöver insatsen upprepas under flera år. I vissa områden kan den även kontrolleras genom betning, men vuxna plantor är ofta mindre attraktiva för djur.

Vresros (*Rosa rugosa*)

Vresros är en kraftig, snabbväxande buske som lätt känns igen på sina tjocka, taggiga grenar och stora, doftande blommor i rosa eller vita nyanser. Efter blomningen bildas nypon. Busken kan bli 1–2 meter hög och blommor under sommaren, främst i juni–augusti. Vresros trivs i soliga, näringsrika och väl-dränerade miljöer och förekommer ofta längs kuster, vägkanter, trädgårdar, parker och sandiga marker. Den sprider sig snabbt och kan bilda täta bestånd som konkurrerar ut inhemska växter. Spridningen sker genom frön i nyponen, men även genom att skott slår rot vid kontakt med marken.

Bekämpning

Bekämpning kräver regelbunden insats. Små bestånd kan ryckas upp, men hela roten bör tas bort för att hindra ny tillväxt. Större buskar kan beskäras kraftigt eller grävas upp, detta behöver upprepas tills alla nya skott har tagits bort. Täck med markduk efter att du tagit bort växten. Eftersom vresros kan sprida sig både med frön och skott, kan bekämpningen ta flera år.

Spärroxbär

(*Cotoneaster divaricatus*)

Spärroxbär är en lågväxande buske som lätt känns igen på sina små, glänsande blad och röda bär som sitter kvar långt in på hösten och vintern. Busken kan bli upp till 2 meter hög och blommar på våren med små, vita till rosa blommor. Växer främst på torra hållmarker och alvar, sand eller morän, inklusive glesare barrskogar, buskmarker, bryn, vägkanter, ruderatmarker och andra urbana miljöer, gärna på kalkrik mark. Den trivs i soliga till halvskuggiga miljöer. Spärroxbär sprider sig snabbt och kan bilda täta bestånd som tränger ut inhemska växter. Spridningen sker främst via frön i bären, men även genom att skott slår rot när de ligger mot marken.

Bekämpning

Små bestånd kan ryckas upp med hela roten innan frösättning. Större buskar kan beskäras kraftigt eller grävas upp, men eftersom spärroxbär sprider sig både via frön och rotskott krävs upprepade insatser under flera år. Bränn eller lämna växtmaterialet till återvinningscentralen, inte bland trädgårdsavfall.

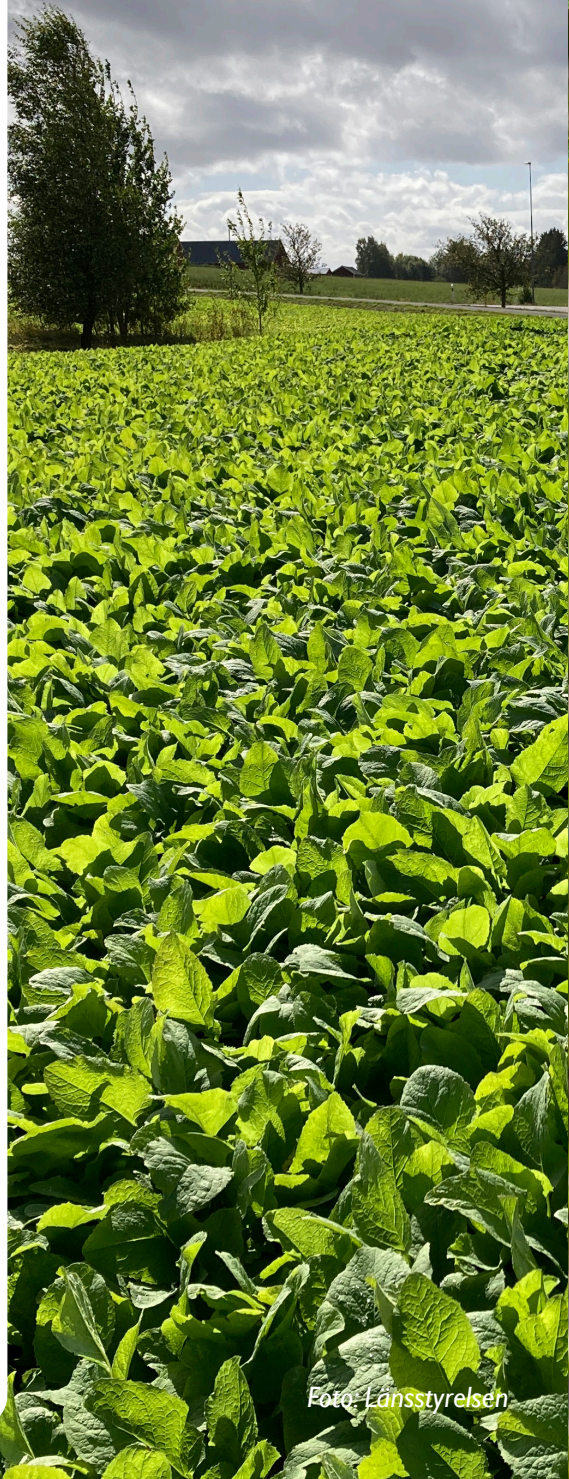
Parksallat

(Lactuca macrophylla)

Parksallat är en flerårig ört och har gröna låga bladrosetter och höga blomstjälkar med blå till lila blommor. Den kan bli upp till 2 meter hög. Parksallat börjar växa tidigt på våren och bladen kan bli upp till 30 cm långa. Den sprids med frön och underjordiska rötter som har långa utlöpare. Rötterna är energirika och har vilande knoppar längs roten. Vid bekämpning är det därför viktigt att få bort så många rotdeklar som möjligt och inte flytta på jorden. Parksallat trivs i en bred samling av näringsrika, friska-fuktiga miljöer såsom parker, lundar, skogsbryn, gräsmarker, längs vattendrag, fuktiga snår, sumpskogar, m.m. De täta mattorna av rosettblad tränger mycket effektivt ut annan växtlighet från platsen och blir helt dominant.

Bekämpning

Små bestånd kan ryckas upp innan frösättning, hela roten bör tas upp för att hindra ny tillväxt. Större bestånd kan klippas eller slås flera gånger under växtsäsongen för att förhindra fröspridning. Eftersom växten sprider sig snabbt via frön kan insatsen behöva upprepas under flera år.

Snöbär

(*Symphoricarpos albus*)

Snöbär är en lågväxt till medelhög buske som lätt känns igen på sina små, rosa blommor som övergår till vita bär på sensommaren och hösten. Busken blir 1–2 meter hög och trivs i soliga till halvsuggiga miljöer som skogsbryn, öppna marker, vägkanter och trädgårdar. Snöbär sprider sig snabbt och kan bilda täta bestånd som konkurrerar ut inhemska växter. Spridningen sker främst genom frön, men även genom rotskott som kan ge upphov till nya plantor.

Bekämpning

Små bestånd kan ryckas upp med hela roten innan frösättning. Större bestånd kan beskäras eller grävas upp, men eftersom busken kan sprida sig via rotskott behövs upprepade insatser under flera år. Marktäckning kan användas efter att växten grävts bort eller klippts ned. Bränn eller lämna växtmaterialet till återvinningscentralen, inte bland trädgårdsavfall.

Parkslide

(*Reynoutria japonica*)

Parkslide är en snabbväxande, högväxt perenn som du lätt känner igen på dess kraftiga stjälkar och stora, hjärtformade blad. Växten kan bli 2–3 meter hög och blommar under sensommaren med små, vita eller rosa blommor i klasar. Den trivs i soliga till halvskuggiga miljöer och förekommer ofta vid vägkanter, vattendrag, järnvägar och i trädgårdar. Parkslide sprider sig mycket effektivt och kan bilda täta bestånd som tränger ut inhemska växter. Spridningen sker framför allt genom underjordiska rhizomer som lätt bildar nya plantor.

Bekämpning

Bekämpning kräver regelbundna och långvariga insatser. Bekämpa bara om du har bra och uppdaterad kunskap och läs på noga. Små bestånd kan grävas upp, men hela rotsystemet och jorden måste tas bort för att förhindra återväxt och lämnas säkert på deponi. Större bestånd kan klippas eller slås flera gånger under växtsäsongen, men rhizomer kvar i marken kan snabbt ge upphov till nya plantor, även några meter bort. Bekämpning kan behöva pågå under flera år innan beståndet

är helt borta. Parkslide ska aldrig slängas i trädgårdsavfall eftersom rhizomer kan rotfästa även från små bitar.

Ett sätt att bekämpa på är att knäcka av stjälkarna och låta dem vara kvar på platsen. Täck sedan växtplatsen, inkl marken några meter ut, med en tjock tät markduk, placera jord på duken så att den tynger ner den och gör det mörkt under, på så sätt dör växten av ljusbrist. Detta får sedan ligga kvar under många år. Om parksliden växer på en begränsad plats och inte verkar sprida sig över tid kan det vara bättre att lämna den ifred. Nya metoder är under utveckling och det finns företag som arbetar med bekämpning av parkslide.

Jätteloka (*Heracleum mantegazzianum*)

Jätteloka är en mycket högväxt och snabbväxande växt som lätt känns igen på sina stora, vita blom-skärmar och kraftiga, hårlösa stjälkar med purpurfläckar. Växten kan bli 2–5 meter hög och blommor under juni–augusti. Den trivs i soliga till halvskuggiga miljöer med näringsrik, fuktig jord, ofta längs vattendrag, vägkanter och i öppna landskap. Jätteloka sprider sig snabbt och kan bilda täta bestånd som konkurrerar ut inhemska växter. Spridningen sker främst genom frön, som kan gro långt från moderplantan, men även stora rotbitar kan ge upphov till nya plantor.

Bekämpning

Vid hantering ska skyddsutrustning användas, eftersom saften kan orsaka allvarliga brännskador på hud vid kontakt med sol. Bekämpning kräver regelbundna insatser under flera år. Små bestånd kan ryckas eller grävas upp, men det är viktigt att få med hela den långa pålroten. Om du inte gräver upp roten kan du göra en rotkapning med hjälp av en spade som sticks ned intill roten, den ska kapas strax under tillväxtzonen för att hämma nya utväxter. Större bestånd bör slås

eller klippas innan blomning för att hindra frösättning. Bekämpningen kan behöva pågå under flera år och upprepas tills alla frön i marken har grott och nya plantor tagits bort. Fröbanken kan finnas kvar mer än 5 år i marken så låt aldrig jättelokan gå upp i blom och fröa av sig.

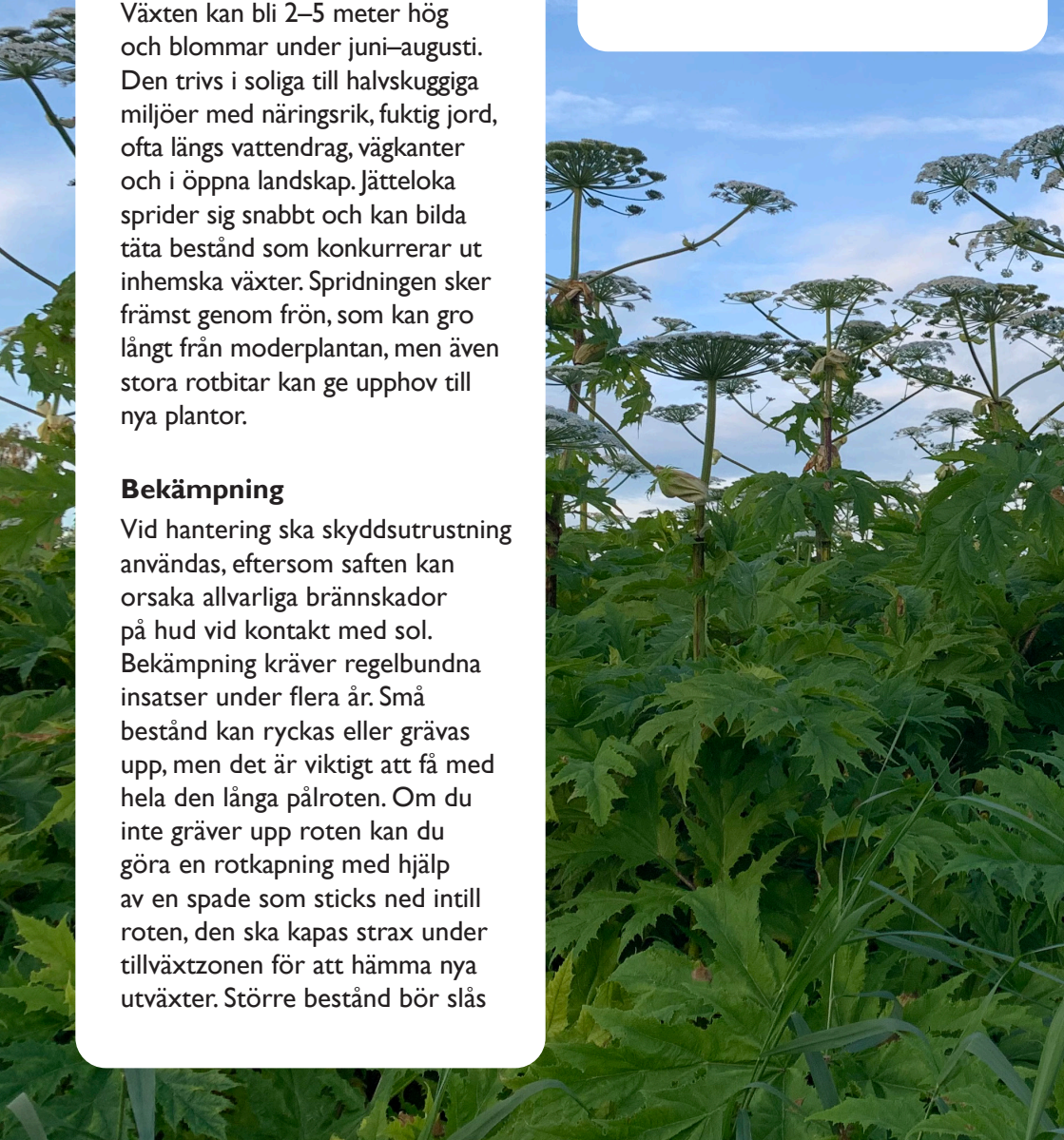

Foto: Länsstyrelsen

Natur i Balans – tillsammans bekämpar vi invasiva växter

Unesco Biosfärområde Vänerskärsgården med Kinnekulle driver, tillsammans med samverkansparter, projektet Natur i Balans – civilsamhällets bekämpning av invasiva växter. Projektet pågår mellan september 2025 och augusti 2027.

Målet är att minska spridningen av invasiva växter, med särskilt fokus på jättebalsamin. Genom att engagera civilsamhället och öka kunskapen vill vi stärka arbetet mot invasiva arter.

Projektet riktar sig till trädgårdsägare, föreningar och andra lokala aktörer i biosfärkommunerna Lidköping, Götene och Mariestad. Satsningen genomförs med stöd från Västra Götalandsregionen.

Naturskyddsföreningen
Götene-Kinnekulle

Naturskyddsföreningen
Mariestad

Naturskyddsföreningen
Lidköping

Götene Trädgårdsförening

Lidköpings Trädgårdsförening

Kontakt:

www.vanerkulle.org
info@vanerkulle.se

Med stöd från

VÄSTRA
GÖTALANDSREGIONEN

